

Vlinders

tijdschrift van De Vlinderstichting
jaargang 32, november 2017

Atalanta wint tuintelling
Gentiaanblauwtje: code rood

'Vlinders' is het kwartaaltijdschrift van De Vlinderstichting. Het geeft informatie over vlinders en libellen in Nederland.

ISSN 0923-1846

Redactie

Jurriën van Deijk, Samuelle van Deutekom, Maarten Immerzeel, Louis van Oort, Kars Veling, Albert Vliegenthart

Hoofd- en eindredactie en vormgeving

Liesbeth van Agt

Omslag

Atalanta.

Foto: Kars Veling

Kopij

sturen naar redactieadres, uiterlijk twee maanden voor het verschijnen van het nummer. Auteurs wordt verzocht alvorens te gaan schrijven contact op te nemen met de redactie.

Druk

Propress, Wageningen

Advertenties

liesbeth.vanagt@vlinderstichting.nl

Redactieadres

liesbeth.vanagt@vlinderstichting.nl

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie en de auteur.

Donateurs

Een donateurschap van De Vlinderstichting bedraagt minimaal € 30 per kalenderjaar.

U kunt zich aanmelden via onze website of uw donatie overmaken op IBAN NL70 INGB 0005 1344 25 t.n.v. De Vlinderstichting te Wageningen. Een donateurschap voor het leven bedraagt € 1.000. Donateurs ontvangen viermaal per kalenderjaar het tijdschrift Vlinders. Giften zijn natuurlijk ook altijd welkom.

Opzeggen uiterlijk 1 december schriftelijk of via info@vlinderstichting.nl.

Algemeen contactadres

De Vlinderstichting

Postbus 506

6700 AM Wageningen

tel. 0317 - 46 73 46

info@vlinderstichting.nl

Bezoekadres

Mennonietenweg 10, Wageningen

www.vlinderstichting.nl

Vlinder of libel gezien?

Geef het door via www.telmee.nl.

Vragen over een vlinder of libel? Kijk op

www.vlinderstichting.nl. U kunt uw vraag ook sturen naar vragen@vlinderstichting.nl.

Titia Wolterbeek

Beste donateurs,

Bijna iedereen vindt vlinders mooi en leuk om te zien. Maar niet iedereen is, zoals wij, 'Wild van Vlinders'. U wel? In het midden van dit tijdschrift treft u een poster aan die voor een bijzonder project gemaakt is. Samen met ARK Natuurontwikkeling hebben we verkend hoe vlinders kunnen profiteren van grootschalige 'wilde' natuur.

Niet alleen nu zijn mensen 'wild van vlinders'. Op 5 november opent het Rijksmuseum Twenthe voor het eerst een tentoonstelling van Otto Marseus van Schrieck, een schilder uit de 17e eeuw. Omdat hij altijd rondsnoefde op zoek naar slangen, hagedissen, insecten en vreemde planten, werd hij wel 'de Snuffelaer' genoemd. Veel van zijn prachtige schilderijen staan vol met vlinders, die hij goed herkenbaar geschilderd heeft. Zo krijgen wij een inkijkje in de soorten die hij toen, 'snuffelend' in een heel ander Nederland, zag rondvliegen. Te bezichtigen t/m 11 maart; zo kunt u dus ook in de donkere wintermaanden van vlinders genieten! Voor meer informatie kunt u terecht op vlinderstichting.nl.

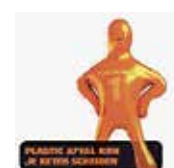
Wij hopen dat ook in de toekomst mensen nog 'wild van vlinders' kunnen zijn. Wij zijn de enige organisatie die zich speciaal inzet voor vlinders. Dat kost geld, veel meer dan wij via projectbijdragen van de overheid en fondsen kunnen krijgen. Uw donaties zijn daarom heel belangrijk, wij (en de vlinders!) zijn u daar zeer erkentelijk voor. Wanneer u nog meer wilt doen kunt u overwegen ons in uw testament op te nemen. In dit tijdschrift treft u hierover een folder aan.

Titia Wolterbeek
Directeur

Heeft u nog foto's van (nacht)vlinders, libellen of bijen waarvan u de naam niet weet? Of vindt u het leuk om met andere liefhebbers verhalen over deze soorten uit te wisselen? Kom dan naar onze puzzeldag tijdens Nature Talks op 11 en 12 november in Ede.

Inhoud

Code rood voor het gentiaanblauwtje	4
Vlinder- en libellendeterminatiedag & waarnemersdag op Nature Talks	9
Niet te vaak maaien voor het zwartsprietdikkopje Meetnet Vlinders	10
Frits Bink: vlinders beschermen doe je vooral door goed te kijken	12
Spannende spinners	14
Wild van Vlinders Poster	16
Tuinvlindertelling 2017: atalanta wint opnieuw	18
Dertiende Nationale Nachtvlindernacht: van Brandaris tot Pietersberg	20
Buxusmot slaat toe!	22
Wetenschappelijk	24
Nieuws, Giften, Lezingen	25
Nieuws, Boeken	26
Winkel	27
Opmerkelijk	28

Het tijdschrift Vlinders wordt gedrukt op FSC-papier. Het hoesje waarin Vlinders wordt verzonden, kan bij het plastic afval.

Code rood voor het gentiaanblauwtje

In 2003 kwam het beschermingsplan voor het gentiaanblauwtje uit. Dit heeft een grote impuls gegeven aan kleinschalig heidebeheer, maar dat heeft het ‘vlaggenschip van de natte heide’ er niet bovenop kunnen helpen. Het gentiaanblauwtje wordt dan ook voor vele problemen gesteld. Maar we kunnen deze iconische soort toch niet zomaar laten verdwijnen?

In 2004 stelde ik de vraag: haalt het gentiaanblauwtje 2020? (Wallis de Vries, 2004) Zonder wijziging van de toenmalige trend zou de laatste populatie in dat jaar namelijk verdwijnen. Zo’n vaart gaat het waarschijnlijk niet lopen, maar het scheelt ook weer niet zoveel: de achteruitgang blijft alarmerend.

Populatie-ontwikkeling

Voor zover de waarnemingen gaan, kunnen we een historisch aantal van 257 populaties voor het gentiaanblauwtje onderscheiden. Vanaf 1950 nam het aantal populaties snel af. In 1990 waren er nog 171 populaties bekend, waarvan Drenthe een belangrijk aandeel had (Figuur 1). Toen het beschermingsplan werd uitgebracht waren dat er nog 94 en in 2015 nog maar 48 – een afname van meer dan 70% in 25 jaar. De tellingen van het Landelijk Meetnet laten sinds 1997 een afname van maar liefst 87% van het aantal eitjes zien. Drenthe is in die periode verschaald tot het niveau van de andere drie regio’s in Nederland, in Friesland is nog maar een heel kleine populatie over en in Limburg en Utrecht is het gentiaanblauwtje alweer tien jaar weg. In Zuid-Nederland leek de achteruitgang nog mee te vallen, maar de laatste jaren heeft vooral het extreme weer de stand op de rand van de afgrond gebracht.

Van 2017 zijn er tot nu toe nog maar uit 29 populaties waarnemingen bekend. Bovendien kan het gentiaanblauwtje er in ongunstige jaren twee jaar over doen om van rups naar vlinder door te groeien, dus een jaar zonder waarnemingen hoeft nog niet te betekenen

dat een populatie geheel is verdwenen – maar het geeft wel aan dat de basis erg smal is geworden.

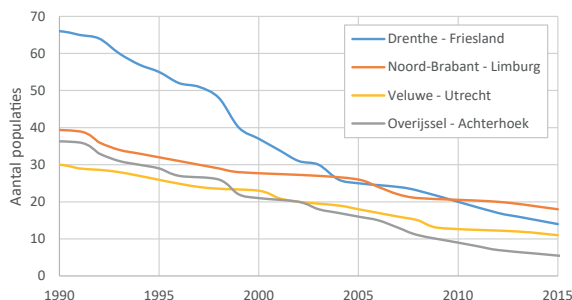
Gespecialiseerde soort

Het gentiaanblauwtje (*Phengaris alcon*) heeft een ingewikkelde levenscyclus met een afhankelijkheid van zowel een waardplant als een waardmier. De eitjes worden in de loop van juli tot begin augustus afgezet op met name de klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*); in het buitenland, en vroeger ook in de duinen van Meijndel, wordt ook de kruisbladgentiaan (*G. cruciata*) wel benut en minder vaak ook de zijdeplantgentiaan (*G. asclepiadea*). De rupsen voeden zich de eerste weken op de vruchtbeginsels van de gentianen. Daarna laten ze zich zakken op de grond, waar ze – als alles goed gaat – worden meegenomen naar een mierennest door de werkster van een *Myrmica*-knoopmier (vooral bossteekmier, maar ook moerassteekmier en gewone steekmier). Deze worden door chemische camouflage misleid om de rups te beschermen en te voeden als ware het hun eigen mierenbroed. De rupsen worden zelfs met voorrang behandeld omdat ze geluiden kunnen maken die lijken op die van een mierenkoningin. Ze overwinteren en verpoppen zich vervolgens in het mierennest en vliegen in de loop van de zomer uit. De vlinders leven gemiddeld maar enkele dagen en leggen in die tijd vijftig tot honderd eitjes, als het erg meezit meer. Deze gespecialiseerde symbiose heeft normaal gesproken een groot voordeel. Door de bescherming van de mieren wordt de kans op overleving aanzienlijk vergroot. Het gentiaanblauwtje kan dan ook op een kleine oppervlakte in hoge dichtheid voorkomen en de populaties zijn vaak over langere tijd stabiel dan bij veel andere vlindersoorten. Helaas kan zo’n specialisatie ook leiden tot een grote kwetsbaarheid wanneer de omstandigheden veranderen. En dat is bij het gentiaanblauwtje op allerlei manieren het geval: veranderend landgebruik, verdroging en verzuring, grootschalig beheer, en vernatting en klimaatextremen.

Veranderend landgebruik

Ooit moet Nederland een prachtig land zijn geweest

Tekst:
Michiel Wallis
de Vries
De Vlinderstichting

Figuur 1: Ontwikkeling van het aantal populaties van het gentiaanblauwtje in vier regio's in Nederland (bron: NDFF).

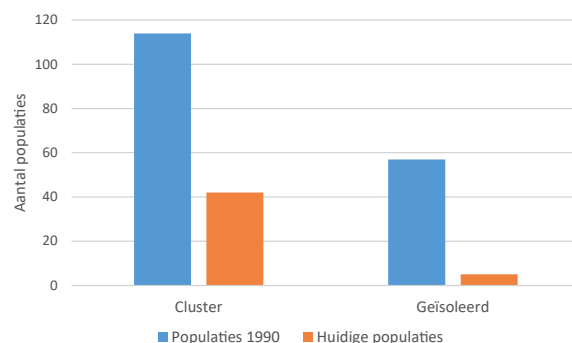

Bij extreme neerslag in de zomer kan de overstap van jonge rupsjes tussen gentiaan en mierennest letterlijk in het water vallen.

voor het gentiaanblauwtje. Niet alleen de natte heide en randen van hoogvenen, vooral ook de blauwgraslanden in het laagveengebied en de flanken van beekdalen en zelfs de duinen boden geschikt leefgebied. De lage productiviteit en het traditionele landgebruik van hooien en beweiden zorgden voor een grote landelijke verspreiding. Met de ontginning van de 'woeste gronden' en de daaropvolgende groene revolutie veranderde dat drastisch. Niet alleen ging veel leefgebied verloren, ook raakten leefgebieden ruimtelijk versnipperd en geïsoleerd van elkaar. Voor een gentiaanblauwtje is vijf kilometer al een enorme afstand. Vroeg of laat sterven de geïsoleerde populaties dan ook uit. En ook al verdwijnen ook de verbonden populaties, de afname bij de geïsoleerde populaties is veel sterker. In 1990 was nog 33% van de populaties geïsoleerd (restanten van vroegere populatienetwerken), tegenwoordig geldt dat nog maar voor 11% van de populaties (Figuur 2).

Verdroging en verzuring

Na 1970 was het gentiaanblauwtje alleen nog maar in natuurreservaten te vinden. De laatste waarneming uit het laagveengebied dateert van 1979 en op blauwgrasland resteren nog slechts de populaties van het Luttenbergerven en het Eexterveld. De overige populaties liggen in de natte heide. Dit leefgebied is sterk verdroogd geraakt door ontwatering van de omgeving ten behoeve van de landbouw. Bovendien is de arme zandbodem erg gevoelig voor verzuring. Weliswaar is de verzurende zwavelneerslag vanuit de industrie met succes teruggebracht, maar de hoge stikstofuitstoot vanuit met name de landbouw (naast verkeer en industrie) zorgt ervoor dat de verzuring

Figuur 2: Verdeling van het aantal populaties over samenhangende clusters en geïsoleerde plekken in 1990 en in 2017.

nog steeds doorgaat. Zowel voor de klokjesgentianen als voor de knooppieren is dit, mede door toename van vergrassing en verandering in de bodemchemie, zeer ongunstig en voor het gentiaanblauwtje is het ronduit funest.

Grootschalig beheer

Vanaf 1980 werd het duidelijk dat er actief beheer nodig was om vergrassing op de heide te bestrijden. Dit gebeurde door het traditionele plaggen op ongekend grote schaal toe te passen. Struikhei en dophei profiteerden daarvan, maar het leefgebied van het gentiaanblauwtje werd in veel gebieden letterlijk afgevoerd. Klokjesgentianen konden zich vaak wel weer vestigen, maar op de arme en verzuurde minerale bodem zijn ze vaak weinig vitaal en het duurt bovendien wel tien tot vijftien jaar voordat zich dan ook weer knooppieren rond de gentianen hebben gevestigd. Het beschermingsplan heeft er mede voor gezorgd dat het plaggen voortaan kleinschalig en ondiep wordt uitgevoerd. En ter bestrijding van de verzuring na het plaggen wordt er nu vaak licht bekalkt. Zeker wanneer aanvullend ook gentianen worden uitgezaaid, levert dat plaatselijk gelukkig ook successen op, met dank aan de inzet van de vrijwilligers van de Blauwe Brigade.

Vernatting en klimaatextremen

Met het gestegen risico op langdurige droogte door klimaatopwarming, is ook de aandacht voor vernatting van natuurgebieden toegenomen. Helaas gaat dat vaak in een veel te snel tempo voor het gentiaanblauwtje: het leefgebied is immers afgezaakt naar de laatste natte slenken en kan niet ineens opschuiven naar hogere delen. Ondanks herhaaldelijke waarschuwingen heeft deze op termijn gunstige maatregel helaas vooralsnog tot verdere achteruitgang van het gentiaanblauwtje geleid. Vernatting vergt niet alleen een zorgvuldige aanpak, maar ook een geleidelijke. Ondanks herhaaldelijke waarschuwingen heeft deze op termijn gunstige maatregel helaas vooralsnog tot verdere achteruitgang van het gentiaanblauwtje geleid.

De weg der geleidelijkheid wordt verder bemoeilijkt door steeds frequentere klimaatextremen: zowel

Kleinschalig 'klimaatplaggen' kan werken: op De Hoge Veluwe maakten vrijwilligers in december 2014 een plagstrook van laag naar hoog en deze zomer werden daar niet alleen veel gentianen, maar ook de eerste eitjes van het gentiaanblauwtje gevonden!

droogte als wateroverlast. Hoe die doorwerken op het gentiaanblauwtje laat zich deels nog raden, maar de effecten tekenen zich wel steeds duidelijker af. Vorig jaar was in Noord-Brabant de wateroverlast evident. Tot in augustus stonden er nog gentianengroeiplaatsen blank: zelfs wanneer de gentianen en de knooppieren dat overleven, wordt het onmogelijk voor een rups om de overstap van gentiaan naar mierrennest te maken. Ook afzonderlijke hoosbuien in de vliegtijd kunnen negatief uitpakken voor de overleving van de toch al kort levende vrouwtjes.

Het jaar 2017 was juist weer extreem droog. In beide gevallen worden de groei en bloei van klokjesgentianen uitgesteld: het kan dan zijn dat de vlinders vliegen terwijl er nog geen knoppen te bekennen zijn (Cerrato *et al.*, 2016). In augustus stonden de gentianen uitbundig te bloeien, maar eiafzet was er haast niet. Drie geïsoleerde Brabantse populaties lijken nu verdwenen. Op Kampina werden minder dan vierhonderd eitjes geteld, op de Regte Heide maar enkele en zelfs op de Strabrechtse Heide werden alleen nog maar verspreid eitjes gevonden.

Kwetsbare kleine populaties

De optelsom van al deze effecten is dat er alleen nog kleine populaties overblijven. Deze zijn niet

alleen kwetsbaar voor een toevallige samenloop van ongunstige omstandigheden, maar ook voor andere neveneffecten. Ze hebben ook een kleinere kans om bij habitattherstel nabijgelegen gebieden te koloniseren. Vaak wordt het vliegvermogen van de overblijvende individuen ook minder omdat er alleen nog maar honkvaste vlinders overblijven. Maar ook neemt de genetische variatie af. Dit is bij recent Vlaams-Nederlands onderzoek duidelijk geworden: ook kleine populaties die zich succesvol herstellen blijven genetisch arm (Vanden Broeck *et al.*, 2017). Dat hoeft niet altijd negatief te zijn, maar het betekent wel dat het aanpassingsvermogen aan veranderende omstandigheden beperkt wordt. En dat aanpassingsvermogen lijkt harder nodig dan ooit.

Lichtpuntjes voor herstel

Het gentiaanblauwtje gaat 2020 dus waarschijnlijk wel halen, maar het is duidelijk dat alle seinen op rood staan voor de lange termijn. Terreinbeheerders hebben dan nogal eens de neiging om op te geven: het gaat toch maar om één soort. Maar dat is zeker bij het gentiaanblauwtje niet terecht. Het gentiaanblauwtje staat model voor een heel natuurnetwerk: ruimtelijke samenhang op landschapsschaal, een stabiele waterhuishouding met grondwaterinvloed, een vol-

doende buffercapaciteit van de bodem, kleinschalige heterogeniteit in vegetatiestructuur en maatwerk in (herstel)beheer. Kortom, het gentiaanblauwtje kan uitstekend worden benut als gidsoort voor een goed beheer van natte heide en blauwgrasland.

Waar kunnen we hoop uit putten voor de toekomst? Allereerst dat het gentiaanblauwtje nog steeds in vier regio's in Nederland (en aangrenzend in de Vlaamse Kempen) voorkomt. Ten tweede weten we erg veel over de ecologische randvoorwaarden die de soort nodig heeft. Ten derde heeft hij de aandacht van veel vrijwilligers, beheerders en ook van de nieuwe Natuurwet. Ten vierde wordt er hard gewerkt aan natuurherstel en dat moet ook voor het gentiaanblauwtje vruchten kunnen afwerpen (zie Van der Zee *et al.*, 2017). Op het Eexterveld zien we dat het gentiaanblauwtje voormalige landbouwgrond koloniseert en op De Hoge Veluwe werden onlangs de eerste eitjes gevonden op een plagstrook van nat naar droog. Waar moeten we op korte termijn aan gaan werken? Voor versterking van de resterende populaties is een grote inzet nodig om de leefgebieden klimaatbestendig te maken. De afgelopen jaren is daar al een begin mee gemaakt (Wallis de Vries *et al.*, 2014). Dit kan door uitbreiding van leefgebied over de hele vochtgradiënt van nat naar droog. Daarbij is maatwerk nodig. Dat kan worden geleverd door kleinschalige fasering bij de uitvoering, maar ook door een voortdurende terugkoppeling tussen beheer en de monitoring van effecten, zodat op basis daarvan kan worden bijgestuurd. In het Vlaamse Hageven heeft Natuur-

punt laten zien dat dit goed werkt. Het kleinschalige werk moet uiteindelijk ook aansluiten bij systeemherstel op grotere schaal. In terreinen van meer dan 400 ha zijn de populaties aanmerkelijk stabiel dan in kleinere gebieden. Waarschijnlijk moeten we daar met het oog op genetische variatie ook actief aan de slag gaan met uitwisseling tussen populaties, maar daar wordt nog grensoverschrijdend over gepuzzeld. In elk geval zetten we in op een toekomst waarin het gentiaanblauwtje een mooi vlaggenschip van de natte heide blijft!

Literatuur

- Cerrato, C., Lai, V., Balletto, E. & Bonelli, S. (2016) Direct and indirect effects of weather variability in a specialist butterfly. *Ecological Entomology* 41, 263–275.
- Vanden Broeck, A., Maes, D., Kelager, A., Wynhoff, I., Wallis de Vries, M.F., Nash, D.R., Oostermeijer, J.G.B., Van Dyck, H. & Mergeay, J. (2017) Gene flow and effective population sizes of the butterfly *Maculinea alcon* in a highly fragmented, anthropogenic landscape. *Biological Conservation* 209, 89–97.
- Wallis de Vries, M.F. (2004) Haalt het gentiaanblauwtje 2020? *Vlinders* 19 (2), 6–8.
- Wallis de Vries, M.F., Noordijk, J. & Zollinger, R. (2014) Naar een klimaatbestendige heidefauna in Noord-Brabant: Rapportage Fase I. Rapport VS2014.28, De Vlinderstichting, Wageningen.
- Zee, F. van der, Bobbink, R., Loeb, R., Wallis de Vries, M., Oostermeijer, G., Luijten, S. & Graaf, M. de (2017) Naar een Actieplan Heischrale graslanden. Hoe behouden en herstellen we heischrale graslanden in Nederland? Rapport 2812, Wageningen Environmental Research, Wageningen.

Plagstrook op de Hoge Veluwe met gentianen en eerste eitjes.

Vlinder- en libellendeterminatiedag & waarnemersdag op Nature Talks

Op 11 en 12 november wordt in de Reehorst in Ede voor de tweede keer het Natuurfotofestival Nature Talks gehouden. Net als vorig jaar is De Vlinderstichting daar aanwezig, niet alleen met lezingen en presentaties, maar ook met een vlinder- en libellenpuzzelzaal waar mensen samen foto's op naam kunnen brengen. Het belooft een vol, maar boeiend weekend te worden met heel veel mooie foto's van vlinders en libellen.

In de 'Vlinderzaal' worden zowel zaterdag als zondag presentaties gegeven over allerlei onderwerpen waar De Vlinderstichting mee bezig is. Er zijn clinics over de herkenning van libellen, fotolezingen over vlinders in mooie vlindergebieden, bijdragen over nachtvlinders en nog veel meer. Alle presentaties maken natuurlijk gebruik van prachtig fotomateriaal, want we zijn niet voor niets op het natuurfotofestival Nature Talks!

Puzzelen met vlinder- en libellenfoto's

Over foto's gesproken. Iedereen wordt van harte uitgenodigd om zelf foto's mee te nemen. Naast de Vlinderzaal ligt de vlinderpuzzelzaal en op zaterdag 11 november zullen daar de aanwezigen samen met de experts foto's op naam brengen. Het hoeft niet alleen maar te gaan om Nederlandse vlinders, maar juist ook vakantiefoto's uit de rest van Europa. Als u foto's van een ander continent wilt meenemen kan dat ook, maar geef dat van tevoren even door zodat we kunnen kijken of we ook uit die regio boeken en gidsen mee kunnen nemen. Ook foto's van libellen en nachtvlinders, zowel macro's als micro's zijn hartelijk welkom. Er zijn experts van al die groepen aanwezig en ook is er een flinke verzameling boeken en veldgidsen. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat u foto's laat zien en dat daar door de expert even een naampje op wordt geplakt, maar samen puzzelend moeten we eruit komen. Ook als u zelf geen foto's hebt, kunt u natuurlijk mee komen puzzelen of gewoon genieten van de vele mooie plaatjes die u te zien krijgt.

'Meet and Greet' De Vlinderstichting

Doorlopend van 9.00 - 16.30 uur zijn medewerkers van De Vlinderstichting aanwezig, die u van alles kunt vragen over vlinders, libellen en De Vlinderstichting. Er is informatie over de onderzoeken waar De Vlinderstichting mee bezig is en zeker over die waar vrijwilligers een rol kunnen spelen. Ook is er een stand met (verkoop)materiaal van De Vlinderstichting.

Nature Talks

Het Nature Talksfestival heeft een hoofdprogramma met internationale fotografen in de grote schouwburgzaal en een basisprogramma. Alle Vlinderstichtingactiviteiten vallen daaronder. En er is nog heel

Kars Veling

Micro's, macro's, dagvlinders, nachtvlinders, libellen, juffers: alles kan op naam worden gebracht bij de puzzeldag!

veel meer te zien in dat basisprogramma.

- Meer dan 25 (foto)lezingen per dag door Nederlandse en Belgische sprekers/fotografen;
- Filmtheaterzaal met schitterende natuurfilms;
- Duikeninbeeldzaal, over de boeiende onderwereld;
- Exposities met onder anderen de winnaars van de fotowedstrijd Nature Photographer of the Year;
- Een grote natuurfotografiebeurs (met beursaanbiedingen die alleen geldig zijn tijdens Nature Talks met tot wel 40% korting);
- Presentaties van diverse natuurfotoclubs;
- Productdemonstraties van alle grote fotomerken in verschillende zaaltjes.

Vijf euro Vlinderstichtingkorting

Een basisticket voor een dag kost € 20,- (€ 35,- voor beide dagen samen), maar als u zich aanmeldt via www.naturetalks.nl/event/nature-talks/ met de speciale kortingscode van De Vlinderstichting 'Vlindersticht_Talks2017' betaalt u € 5,- minder, dus maar € 15,- per dag. Kinderen tot 15 jaar hebben trouwens gratis entree.

Kars Veling
De Vlinderstichting

Niet te vaak maaien voor het zwartsprietdikkopje

Om grasland te behouden moet er gemaaid of begraasd worden, anders komt er opslag en uiteindelijk struweel of bos. Onze graslandvlinders kunnen daartegen. Want al sterft een deel van de eitjes, rupsen, poppen of vlinders door het maaien, van bos houden graslandvlinders nog minder.

In het Landelijk Meetnet Vlinders leggen de tellers in het oog springende beheermaatregelen op hun route vast. Dat geeft ons in dit geval de kans om te kijken naar de invloed van het aantal maaibeurten op vlinders. In dit artikel pikken we daar het zwartsprietdikkopje uit. Deze soort is sinds het begin van de jaren negentig flink achteruitgegaan. Zou er een relatie met het aantal maaibeurten zijn?

We hebben ons beperkt tot secties die geheel gemaaid worden. Eerst hebben we per sectie gekeken hoe vaak er in een jaar gemaaid is, en dan het gemiddeld aantal keren maaien op een route per jaar berekend. Vervolgens hebben we deze toegevoegd aan twee groepen:

- Meestal maar één keer per jaar gemaaid: 268 routes waar gemiddeld minder dan 1,1 keer per jaar gemaaid wordt.
- Minimaal een aantal jaren waarop meer dan één keer gemaaid is: 218 routes waar gemiddeld 1,1 keer of vaker gemaaid wordt.

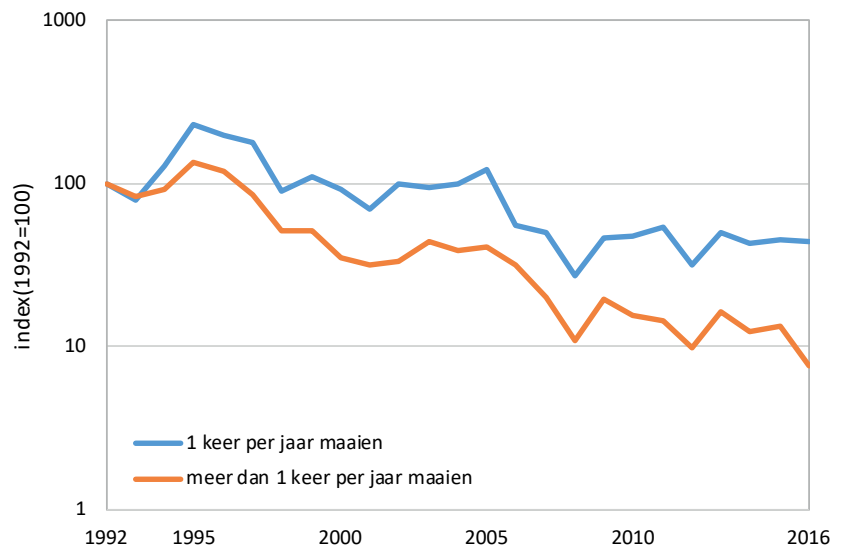
Voor beide groepen hebben we de indexen voor het zwartsprietdikkopje berekend.

Liever niet vaak maaien

Al wordt het zwartsprietdikkopje ook weleens buiten graslanden gezien, de belangrijkste populaties liggen wel op grasland. Op routes waarop meestal maar één keer gemaaid wordt, doet het zwartsprietdikkopje het significant beter (eigenlijk: minder slecht) dan op routes waar vaker gemaaid wordt. Op zich is dat niet verwonderlijk: het zwartsprietdikkopje overwintert

Aangepast maaibeheer in het leefgebied van het zwartsprietdikkopje in Hoogvliet.

Index van het zwartsprietdikkopje bij één en bij meer keer per jaar maaien.

in overstaande grashalmen, en de kans dat er na één keer maaien nog stukken over zijn waar hij de winter kan doorkomen, lijkt groot genoeg. Wordt er vaker gemaaid, dan verkleint dat de kans op succesvolle overwintering, en gaat de soort harder achteruit. Inmiddels is er op dat soort locaties nog maar 10% over van het aantal zwartsprietdikkopjes uit het begin van de jaren negentig. Op plekken waar één keer gemaaid wordt, is nog 45% over.

We hebben er hier één oorzaak uitgepikt: de maaifrequentie. De algehele achteruitgang van het zwartsprietdikkopje wordt ook door een hele reeks andere zaken bepaald: bemesting, ontwatering, egaliseren, stikstofdepositie et cetera, en daaroverheen nog klimaat- en weersinvloeden.

Het zou weleens zo kunnen zijn dat de mate van intensivering van deze factoren een relatie heeft met de maaifrequentie die wij in deze eenvoudige analyse gebruiken.

Hoewel er meer kan spelen, durven we het wel aan om te stellen dat het zwartsprietdikkopje niet houdt van veel maaien. Deze analyse laat zien dat het effect substantieel is, zelfs nog groter dan vaak gedacht. Wel maaien dus, maar minder!

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
& Martin Poot
CBS

Frits Bink: vlinders besch goed te kijken

Frits Bink (1937) was in 1983 een van de oprichters van De Vlinderstichting. Zijn hele leven lang is hij al met vlinders bezig en nog steeds is hij even enthousiast als hij erover vertelt. “Waar ik nou blij van word: de sleedoornpage die eitjes afzette in mijn tuin. Heel bijzonder.”

Tekst:
Titia Wolterbeek
De Vlinderstichting

Ben je altijd al speciaal geïnteresseerd geweest in vlinders?

“Ik herinner me dat ik vanaf zo’n 7 à 8 jaar bewust bezig was met dieren. Niet speciaal vlinders, ook bijvoorbeeld vissen, kikkers en ringslangen ving ik en die hield ik thuis in een bak. Ook zocht ik rupsen en kweekte ze thuis op. De eerste herinnering aan een vlinder die ik zag, is een vuurvlindertje in het Vondelpark. In het begin woonde ik in de Jordaan in Amsterdam, toen was het Vondelpark het enige stukje natuur dat voor mij bereikbaar was. Ik herinner me dat de iepen op een gegeven moment helemaal kaalgevreten waren door rupsen van de ringelrups. Fietsers gleden uit op de platgereden rupsen die de bomen verlieten. Later verhuisden we naar Betondorp, een wijk in aanbouw. Daar was veel groen en de pas met duinzand aangelegde ringdijk was een prachtige wildernis vlak bij huis. Je kon er heerlijk rondstruinen en ik was toen veel buiten. Het jaar 1947, het jaar met de hete zomer, is me altijd bijgebleven: toen waren er zoveel vlinders! Ik heb toen volop rupsen van de koninginnenpage op de volkstuintjes gevonden. Dat heeft mijn interesse zeker aangewakkerd: het is heel stimulerend wanneer je veel kunt ontdekken.”

Hoe was het om in de jaren veertig als tiener met vlinders bezig te zijn?

“Ook toen was ik een eenling: mijn ouders en de leerkrachten op school stonden er welwillend tegenover, maar de kinderen in de klas waren niet echt geïnteresseerd. Ze kwamen wel even kijken wanneer ik bijvoorbeeld een ligusterpijlstaart had meegenomen, maar gingen niet zelf op zoek. Ik was blij toen ik een oudere jongen leerde kennen die bij de paters op school was en allemaal wetenschappelijke namen van de verschillende soorten kende. Want dat was toen een groot probleem: er waren bijna geen herkenningsboekjes. Mijn eerste gids was het boekje ‘Mooie vlinders’ van Leo Senden. Later ben ik bij de NJN gegaan, daar heb ik hele goeie herinneringen aan. We waren geïnteresseerd in alles, en leerden samen door goed te kijken. We gingen veel op pad in de waterrijke gebieden rond Amsterdam, bijvoorbeeld in de Nieuwkoopse plassen. Toen ik 18 was ben ik lid geworden van de Entomo-

logische Vereniging, daar leerde ik de entomoloog Lempke kennen, een zeer inspirerende man waarvan ik heel veel geleerd heb.”

Heb je toen meteen je hart gevolgd en ben je biologie gaan studeren?

“Om te gaan studeren moest je HBS hebben en dat had ik niet. Ik heb toen eerst bij een dakdekkersbedrijf gewerkt en heb op de avondschool mijn HBS gehaald. Daarna ben ik biologie gaan studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Onderzoek naar insecten gebeurde eigenlijk alleen maar bij de vakgroep Entomologie, waar vooral de bestrijding van plaaginsecten centraal stond. Maar daar waren wel veel voorzieningen zoals kassen waar ik gebruik van mocht maken. Ik experimenteerde toen onder andere met het kweken van de grote vuurvlinder. Ook heb ik heel Europa rondgereisd om alle plekken te bezoeken waar deze soort voorkwam. Op een gegeven moment krijg je daar oog voor en pik je de goeie plekken er zo tussenuit: de vorm van het landschap, typische overgangen, daar kon je de vlinder vinden. Ik had ook contact met Engelse onderzoekers, die heel graag de grote vuurvlinder wilden herintroduceren in Engeland. Ik heb met hen een bezoek gebracht aan de locatie die ze op het oog hadden, het Wood Walton Fen bij Huntingdon, maar zag direct dat dat geen geschikt leefgebied was.”

Wat heb je daarna met vlinders gedaan en hoe ben je betrokken geraakt bij de oprichting van De Vlinderstichting?

“Ik heb lang bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) gewerkt. Bij het onderzoek stond de relevantie voor het beheer centraal. Er werd vooral naar de vegetatie en naar vogels gekeken. Ik vond juist de vlinders interessant, omdat zij op een veel gedetailleerder niveau dan vogels gebruikmaken van de ruimtelijke samenhang in het landschap. Beheer heeft direct invloed op vlinders, de relatie tussen vegetatie en vlinders (of hun rupsen!) is heel goed waarneembaar en daarmee te onderzoeken. Ik heb in die tijd veel rupsen gekweekt. Onder verschillende omstandigheden, omdat ik benieuwd was naar waar ze toe in staat

ermen doe je vooral door

zijn, welke omstandigheden ze nog aankunnen en wat niet meer. Bijvoorbeeld de waardplantkwaliteit. Meten is weten: onderzoek is verschrikkelijk belangrijk. En het delen van die kennis, om te zorgen dat bij het beheer rekening gehouden kon worden met vlinders. Want daar was zeker behoefte aan.

In 1980 is het Dagvlinderproject gestart. Een groep van enkele honderden mensen, waaronder zo'n veel beheerders, kwam bijeen om kennis uit te wisselen. Alle kennis over de verspreiding van de soorten is gebundeld in de Voorlopige atlas van de Nederlandse dagvlinders. Daarna is veel inventarisatiewerk gedaan, om tot een echte atlas te komen.

Wim Geraedts en Jan van der Made waren in 1983 de drijvende krachten achter de oprichting van De Vlinderstichting. Zij werkten bij de toenmalige Landbouw Hogeschool in Wageningen. Voor de oprichtingsacte van een stichting waren drie mensen nodig, ik ben er toen door hen bij gevraagd."

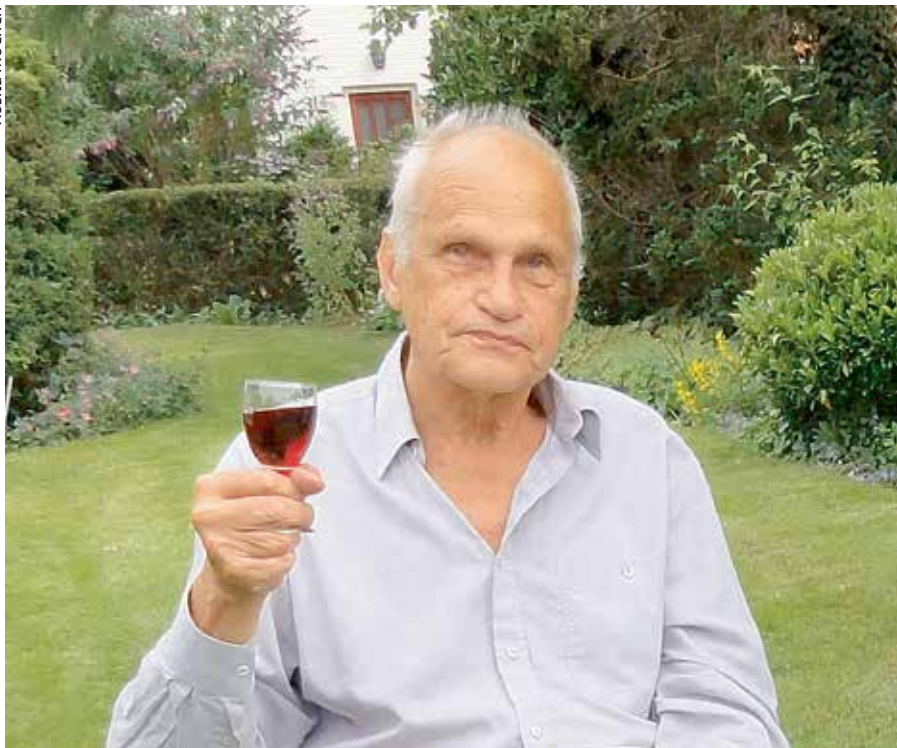
Je hebt in de loop der jaren diverse boeken gepubliceerd over vlinders. Wat was je drijfveer daarbij?

"Kennis delen is zo belangrijk! Ik heb heel veel onderzoek gedaan naar rupsen en vlinders. Door je inzichten met anderen te delen help je de kennis over soorten verder en kunnen beheerders de bescherming in praktijk brengen. Ik wil mensen inspireren om zelf goed te kijken, zelf te ontdekken hoe vlinders hun omgeving gebruiken, wat ze nodig hebben en waar ze daarbij op letten. Dat kun je zelfs vanuit je luie stoel doen, gewoon in je eigen tuin. Doordat elke soort weer anders is, blijven vlinders een onuitputtelijke bron voor nieuwsgierigheid en het vertellen van verhalen."

Wat vind je voor nu de allerbelangrijkste taak voor De Vlinderstichting?

"In de tijd dat ik bij het RIN werkte, kregen we 16 miljoen gulden om onderzoek mee te doen. Bijna in de trant van: doe er wat moois mee. Dat is allang verleden tijd. De rijksoverheid doet bijna niets meer, de natuur is gedecentraliseerd naar de provincies en daar is het heel verschillend hoe die verantwoordelijkheid wordt opgepakt. Laat bescherming dus niet over aan de overheid, maar doe het zelf, samen met al die betrokken mensen die jullie steunen. Want de kracht van De Vlinderstichting is dat je zoveel mensen, zoveel vrijwilligers weet te mobiliseren. Gebruik die kracht, gebruik die ogen! Kijk vooral naar de meer algemeen voorkomende vlinders. Rode lijsten zijn wellicht nodig voor het beleid, maar met die soorten kun je in het beheer maar weinig, gewoon omdat ze

Rosita Moenen

Frits Bink: "Laat bescherming dus niet over aan de overheid, maar doe het zelf, samen met al die betrokken mensen die jullie steunen."

haast nergens voorkomen. Ook voor vrijwilligers zijn ze niet interessant, juist omdat je ze nooit ziet en dus niet kunt leren kennen. Mijn stelling is: bijzonderheid dooft de nieuwsgierigheid. En juist nieuwsgierigheid is zo waardevol en kan zo krachtig zijn. Er zijn nog zoveel vragen die je niet met experimenten of met statistiek kunt beantwoorden, maar wel door heel veel tijd in het veld door te brengen. En met elkaar doen we dat. Door gerichte onderzoeksvragen mee te geven kunnen we met elkaar heel veel meer te weten komen. Bijvoorbeeld over het gedrag van vlinders in de ruimte. Hoeveel vlieguren maakt een vlinder? Bij welke temperaturen vliegen ze nog? Maar wellicht zijn er nog heel andere vragen die je graag wilt beantwoorden. Blijf mensen inspireren en betrekken: dat is de kracht van De Vlinderstichting."

Verder lezen:

Veel van Frits Bink's eigen waarnemingen en onderzoek is terug te vinden op de website van de Vlaamse Vereniging voor Entomologie: www.phegea.org/dagvlinders/bink_synopsis.htm. De opzet is in de eerste plaats verder onderzoek te stimuleren voor de geïnteresseerden in dagvlinders.

Spannende spinners

Eind oktober 2016. Ergens op de Veluwe. Samen met twee vrienden ga ik op zoek naar een zeer zeldzame, dagactieve nachtvlinder: de herfstspinner. Het is aan het eind van de ochtend, zonnig, een graad of 6 en er staat een zachte wind. We zoeken langs een verhard pad tussen de vegetatie naar de vlinders.

1. Mannetje herfstspinner. Na enige tijd zien we in de buurt van het vrouwtje een aantal mannetjes vliegen. Deze worden actief nadat ze door de zon zijn opgewarmd. Ze vliegen druk rond, meestal vlak boven de vegetatie. Ons vrouwtje vinden ze in eerste instantie niet.

2. Dat verandert wanneer het vrouwtje feromonen begint uit te scheiden. Uit haar achterlijf verschijnt een klein puntig orgaan waarmee ze sekslofstoffen verspreidt.

4. Als hij haar na enige minuten vindt, kruipt hij boven op haar. De paring begint en duurt zeker een half uur. In die tijd zitten beide vlinders roerloos op de grasspriet. Als het mannetje klaar is, begint hij met zijn vleugels te trillen. Steeds sneller. Het lijkt alsof hij zich opwarmt om weg te vliegen. Hij komt echter direct naast het vrouwtje op de grond terecht en kruipt daarna in een dichtbij staande grasspriet, om daar te blijven zitten. Zijn taak is volbracht.

5. Het vrouwtje blijft nog enige tijd op dezelfde plaats zitten. Terwijl haar lichaam af en toe wee-achtige samentrekkingen maakt, komt er vocht uit de achterkant van haar lijf.

De vrouwtjes van de soort staan erom bekend zich laag in de vegetatie, vaak in een pol gras, op te houden. Daar doen ze, nadat ze uit hun pop zijn gekropen, niet veel meer dan wachten op een mannetje om bevrucht te worden. Na een klein uur zoeken vinden

we een vrouwelijke herfstspinner, inderdaad onder in een pol gras. Het is een vers exemplaar met een dik achterlijf, wat erop duidt dat ze haar eitjes nog in zich draagt. We besluiten te wachten tot een mannetje haar bezoekt.

Tekst en foto's:
Maarten
Immerzeel
redactie Vlinders

3. Het duurt niet lang of ze heeft een mannetje verleid. Het lijkt hem wat moeite te kosten om haar exact te lokaliseren. Voordat hij haar vindt, vliegt hij druk door de vegetatie rondom de plaats waar zij zit te wachten.

6. Als dit klaar is begint ze met het leggen van de eitjes. Ze doet dit door steeds een stukje over de grond te lopen. De plaats waar ze haar eitjes legt, lijkt willekeurig, er zijn geen waardplanten in de directe omgeving en op een gegeven moment legt ze zelfs wat eitjes op haar eigen buik. In totaal legt ze een kleine twintig setjes eieren, variërend in aantal van vijf tot bijna twintig.

7. Tussen de eerste setjes loopt ze steeds een stukje van hooguit enkele tientallen centimeters. Als ze lichter wordt, vliegt ze tussen de legsels, soms zelfs tientallen meters. Uiteindelijk legt ze tussen de 150 en de 200 eitjes, waarna ze in de vegetatie blijft zitten. Ook haar taak is volbracht.

chijnvlinder

iepenpage

iepenpage

sleedoornpage

spiegeldikkopje

knautiabij

keize

stierenkuil

Vlinders drinken voedingsstoffen van mest en kadavers

kleine
weerschijn-
vlinder

donker
pimpernel-
blauwtje

zilveren
maan

gehakkelde
aurelia

staart-
blauwtje

bruine
vuurvliinder

gentiaan-
blauwtje

heivlinder
op woelplek

bruin
dikkopje

heide-
blauwtje

aardbei-
vlinder

Veel waardp
vlinders kien
zwijnwroetp

kommavlinder

Sommige blauwtjes hebben mieren van vijand tot beschermer gemaakt in ruil voor uitgescheiden suikers

S

kleine
ijsvogelvinder

pop

rode
wouw

grauwe
klauwier

bont
dikkopje

ersmantel

Door grote grazers
geschildte bomen
'bloeden'. Dat trekt
vlinders aan

groot geaderd
witje

vos

everzwijn

edelhert

grote
vos

rood
weeskind

kaasjeskruid-
dikkopje

atalanta op
rotte appel

bruine
eikenpage

klaver-
blauwtje

parelmoer-
vinder met
rupsen

boswitje

keizers-
mantel-
rups

planten van
men op oude
plekken

kleine
parelmoervlinder

Vlinders warmen graag op in
stierenkuilen, op woelplekken
en op wissels van hoefdieren

grote
weerschijnvlinder
op vossenkeutel

argusvlinder

Tuinvlindertelling 2017:

De Tuinvlindertelling was ook in 2017 weer een succes. In totaal zijn er 4.384 tellingen gedaan door 3.132 mensen op vrijdag 4, zaterdag 5 en zondag 6 augustus. Er zijn 41.022 vlinders geteld waarvan bijna een kwart atalanta's. Hiermee eindigde deze soort voor het derde jaar op rij op de eerste plaats.

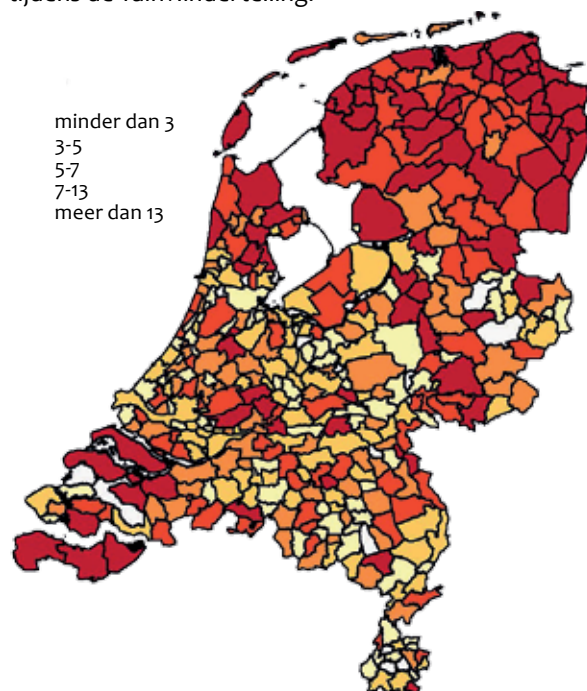
Tekst:
Jolien Morren
De Vlinderstichting

Het aantal tellingen dit jaar was wat lager dan voorgaande jaren. Dit lag voornamelijk aan het slechte weer op zaterdag: het was bijna de hele dag bewolkt en op sommige plaatsen viel ook flink wat regen. Er zijn die dag maar duizend tellingen ingevoerd. Op de zonnige zondag werd dat gelukkig wel weer bijna helemaal goedge maakt met ruim 2.700 tellingen.

Minder vlinders

Per telling werden er dit jaar minder vlinders waargenomen dan voorgaande jaren, iets wat veel tellers ook opviel. De witjes, kleine vos, dagpauwoog: allemaal zijn ze opvallend minder gezien. Dit kwam omdat veel van deze soorten al voorbij hun piek in vliegtijd waren tijdens de Tuinvlindertelling dit jaar. Normaal gesproken is de telling voor veel vlinders juist in de toptijd; dit jaar viel hij ernaast.

Hoe komt dat dan? Vermoedelijk heeft het te maken gehad met het warme weer in maart dit jaar. Veel vlinders zijn twee tot vier weken eerder actief geworden dan gemiddeld en daarmee verschoof hun hele cyclus. Dat zorgde voor een heleboel vlinders in juli en veel minder vlinders in het eerste weekend van augustus, tijdens de Tuinvlindertelling.

Op deze kaart is te zien hoeveel tuinen er zijn geteld per gemeente. In het zuidoosten van het land was de bewolking op zaterdag het hardnekkigst, wat te zien is aan het aantal tellingen.

Atalanta wint alweer

De atalanta is de meest waargenomen vlinder van de Tuinvlindertelling 2017, elk jaar hetzelfde liedje lijkt het wel. Toch valt dat nog wel mee. Afgelopen drie jaar was het telkens de atalanta, maar van de eerste zes edities van de Tuinvlindertelling won de kleine vos er vier. Daarmee staat de kleine vos nog steeds in de boeken als recordhouder. En wie weet, misschien heeft de distelvlinder in 2018 wel weer een goed jaar en eindigt hij op de eerste plek, net als in de eerste Tuinvlindertelling in 2009.

In het oosten van het land werden veel citroenvlinders gezien.

Het bont zandoogje wordt steeds meer in tuinen gezien.

wit = niet waargenomen
donkerrood = gemiddeld meer
dan 4 atalanta's per tuin

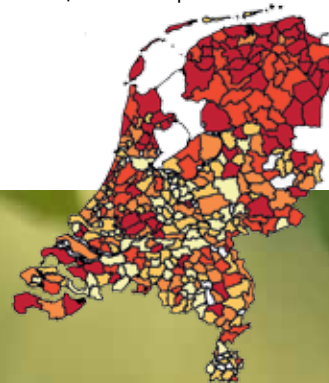
atalanta wint opnieuw

Spreiding over het land

Het bont zandoogje haalde de vijfde plek tijdens de Tuinvlindertelling dit jaar. Deze soort rukt afgelopen jaren op in heel Nederland en hij eindigde nog nooit eerder zo hoog. In Amsterdam en Rotterdam stond de vlinder zelfs op de tweede en derde plaats. Oorspronkelijk een bossoort, heeft het bont zandoogje de tuin nu ook helemaal gevonden.

De citroenvlinder is beduidend meer te vinden in het oosten van het land. Deze vlinder heeft een voorkeur voor zandgrondgebieden, en dat is te zien aan de waarnemingen tijdens de telling. De citroenvlinder kwam terecht op de zevende plaats, een positie vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Henk Bosma

Jaap Bouwan

wit = niet waargenomen
donkerrood = gemiddeld meer
dan 2,1 dagpauwogen per tuin

In het noorden waren veel dagpauwogen, in het zuiden weinig.

Fons Sluiter

wit = niet waargenomen
donkerrood = gemiddeld meer
dan 0,4 kolibrievlinder per tuin

De kolibrievlinder is vooral in de zuidelijke provincies te vinden.

Voor de derde keer op rij werd de atalanta het meest gezien tijdens de Nationale Tuinvlindertelling.

Meer dan driekwart van alle dagpauwogen is geteld in de noordelijke helft van het land, waar gemiddeld twee dagpauwogen geteld werden, terwijl in het zuiden bijna geen dagpauwogen werden gezien. De soort werd uiteindelijk derde, net als vorig jaar.

De kolibrievlinder deed het juist beter in het zuiden. Het is een trekvlinder die in de zomer vanuit Zuid-Europa Nederland binnenkomt en zich niet veel verder naar het noorden van het land verplaatst. Deze dagactieve nachtvlinder belandde op de achttiende plek, hoger dan tijdens de meeste eerdere edities van de Tuinvlindertelling.

Nultellingen ook belangrijk

“Ik heb geen vlinders gezien in mijn tuin, dus ik kon helaas niet mee-doen”, werd veel gehoord tijdens en na de Tuinvlindertelling. Maar dit is niet waar! Als u een kwartier gekeken heeft en geen vlinders heeft gezien mag u nog steeds uw ‘telling’ doorgeven. Een telling zonder waarnemingen heet een nultelling. Deze zijn minstens zo waardevol als tellingen mét vlinders. U heeft immers vlinders gezocht en niet gevonden. De waargenomen afwezigheid is absoluut het doorgeven waard, dus bij de volgende tellingen zeker doen!

Dertiende Nationale Nachtvlindernacht van Brandaris tot Pieters

Het laatste weekend van augustus vond de dertiende Nationale Nachtvlindernacht plaats. Het was heerlijk weer waardoor er niet alleen veel nachtvlinders op het licht afkwamen, maar ook veel bezoekers.

Tekst: Dit jaar waren er 62 openbare excursiepunten aangemeld, verdeeld over heel het land. Van het duin naast de Brandaris op Terschelling tot aan de Sint-Pietersberg in Zuid-Limburg. Deze spreiding was er ook wat betreft de soorten lampen die zijn gebruikt. Dit varieerde van 20 watt blacklight lampen tot aan 400 watt kwikdamplampen. Per locatie waren er gemiddeld dertig mensen. Enkele uitschieters waren het Arboretum Poortbulten in Losser en het Bargerveen met meer dan honderd bezoekers.

Veel soorten

Er zijn ook veel soorten vlinders waargenomen: voor zover nu bekend maar liefst 703 verschillende soorten. De helft daarvan, 349 soorten, waren macronachtvlinders. In alle eerdere edities van de nachtvlindernacht samen zijn 455 macronachtvlinders gezien: daarvan hebben we dit jaar met elkaar dus 77% waargenomen. Tussen al deze soorten zaten enkele zeer zeldzame nachtvlinders, zoals de bonte walstrospanner (*Catarhoe cuculata*), blauw weeskind (*Catocala fraxini*) en duizendbladzadelmot (*Epiblema graphana*).

Het blauw weeskind was een van de zeldzame soorten die gezien werden tijdens de nachtvlindernacht.

Buxusmot

Van de zwarte-c-uil zijn de meeste exemplaren waargenomen. Dit is een soort die vaak in de top 10 staat. Opvallender is de nummer 2 in de lijst, de buxusmot. Dit is een soort die nog nooit eerder tijdens de Nationale Nachtvlindernacht in de top 10 heeft gestaan en überhaupt pas sinds 2007 in Nederland bekend is. Deze soort wordt vooral in Zuid- en Midden-Nederland erg veel waargenomen met soms enkele tientallen of zelfs honderden per avond! Hun rupsen eten soms hele buxusplanten kaal. Gelukkig worden er steeds meer predatoren waargenomen die zich tegoed doen aan de rupsen, zoals kauwen, koolmezen en eksters.

Smeer

Terwijl er vorig jaar erg weinig dieren op het smeer zaten, kwamen daar dit jaar juist weer mooie aantallen op af. Met smeer wordt een zoetstof op de bomen gesmeerd die een bloedende boom nabootst waar de vlinders van drinken. Dit is ook terug te zien in de top 10. Huismoeder, piramidevlinder en vierkantvlekkuil zijn soorten die erg goed op smeer afkomen. Verder leverde het smeer ook enkele spectaculaire soorten op zoals drie soorten weeskinderen: het zwart, rood en karmozijnrood weeskind.

Naturentuin in Goirle. Voordat het donker was en de lamp aan kon, werd er basisinformatie gegeven over nachtvlinders. Hier is ook de omgeving te zien die 62 verschillende soorten nachtvlinders opleverde.

Nachtvlindernacht: Amersfoort

Huismoeder

Top 10 Nationale Nachtvlnidernacht 2017

	Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	aantal
1	zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>	2714
2	buxusmot	<i>Cydalima perspectalis</i>	2601
3	huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	2269
4	zuidelijke stofuil	<i>Hoplodrina ambigua</i>	769
5	groente-uil	<i>Lacanobia oleracea</i>	572
6	appeltak	<i>Campaea margaritaria</i>	446
7	piramidevlinder	<i>Amphipyra pyramidea</i>	403
8	taxusspikkelspanner	<i>Peribatodes rhomboidaria</i>	358
9	paardenbloemspanner	<i>Idaea seriata</i>	355
10	variabele grasmot	<i>Agriphila tristella</i>	354

Buxusmot slaat toe!

Iedereen die ten zuiden van de lijn Alkmaar-Winterswijk buxus in de tuin heeft of had staan kent de buxusmot, een prachtig gekleurde micronachtvlinder. Dit jaar (2017) is de soort explosief toegenomen en zijn veel buxusstruikjes geëindigd in de groencontainer. Net tien jaar na de eerste melding is hij in een groot deel van het land massaal aanwezig.

Tekst: In 2006 werd in Duitsland de eerste buxusmot (*Cydalima perspectalis*) voor Europa gemeld. Waarschijnlijk was deze meegekomen met een zending buxus vanuit Japan. In het volgende jaar, 2007, waren er ook twee vondsten in Nederland, in het westelijk rivierengebied bij Sleeuwijk. In 2008 waren er geen meldingen, maar in 2009 was hij uitgebreid rond Sleeuwijk en was er een waarneming in Losser, in Twente. In 2010 breidde de soort zich vanuit de eerste vestiging uit naar Hellevoetsluis en Spijkenisse in het westen en naar Geldermalsen in het oosten. Ook in Beek (LB) werd er een gezien. De jaren erna ontstond, naast de haard in het westelijk rivierengebied ook een duidelijke concentratie in Midden-Limburg. Vanaf 2015 is er sprake van een sterke toename en worden grote delen van Zuid-Nederland bevolkt. In 2016 en 2017 ging deze trend versneld door en dit jaar zijn er meldingen uit bijna 900 verschillende kilometerhokken.

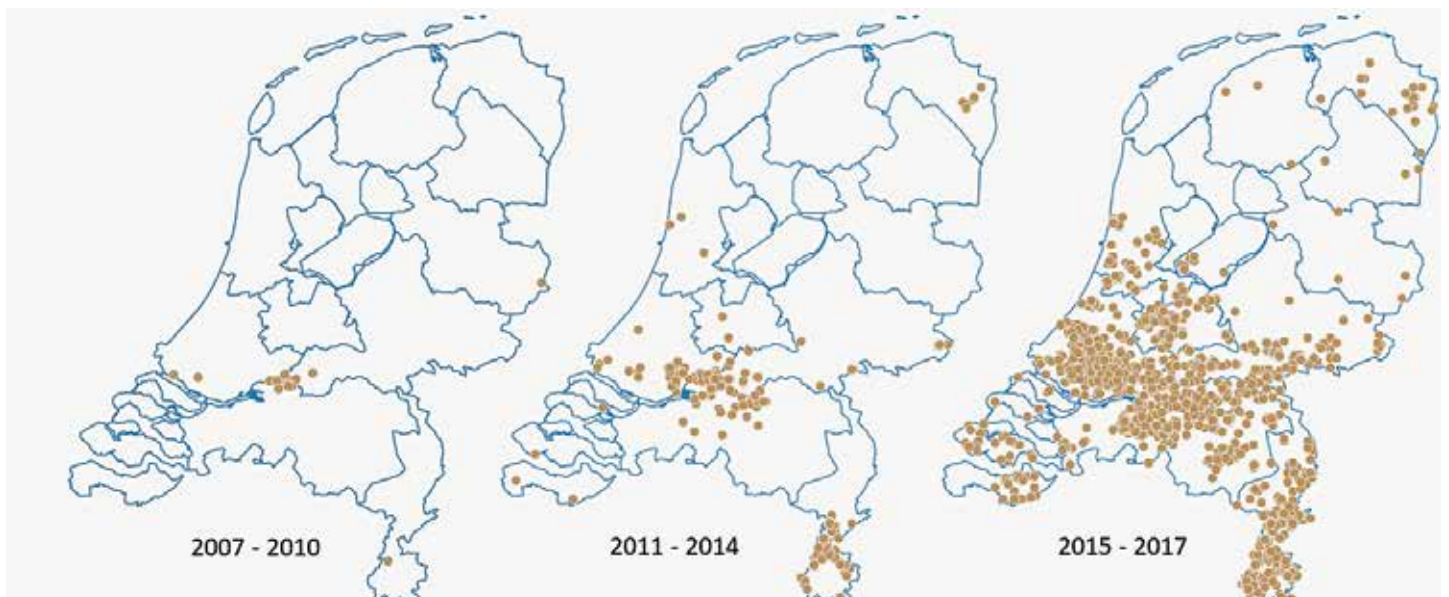
Schade

De vlinder is een exoot en hoort thuis in oostelijk Azië. De rupsen brengen flinke schade toe aan buxusstruikjes en vaak zien we dat struiken vrijwel helemaal worden kaalgevreten. Nu wil dat niet zeggen dat hij direct dood is, want het schijnt dat als je de aangetaste struik helemaal terugsnoeit er nog weer hergroei optreedt. Maar als jaar na jaar de struik wordt opgepeuzeld zal dat niet meer werken. Veel mensen geven het dan ook op en vervangen de buxus door een

Kars Veling

Kars Veling

Verspreiding van de buxusmot in Nederland in de tijdvakken 2007-2010, 2011-2014 en 2015-2017.

Een jaken vol buxusmotten in Vlaanderen.

struik die minder gevoelig is voor kaalvraat zoals de liguster. Ook zijn er mensen die heel systematisch de rupsen en eventueel poppen uit de struiken verwijderen en zo ook vervolgschade klein houden. Er zijn ook feromoonvallen in de handel. Hierin zit de specifieke seksloktstof van vrouwtjes die de mannetjes van de buxusmot aantrekken. Deze vliegen in de val en kunnen daar niet meer uit.

Feestmaal

Deze methoden van bestrijding hebben weinig negatieve effecten op andere dieren in de buurt van de buxus en zijn dus veel beter dan het gebruik van gif, dat vaak niet specifiek werkt, maar alle rupsen en soms ook andere stadia doodt. Het is normaal dat een soort die nieuw verschijnt schade toebrengt, maar als het goed is zullen er natuurlijke vijanden komen die regulerend optreden. Zo zijn er al kauwen en eksters gezien die een feestmaal aanrichtten in een buxushaag en ook koolmezen hebben de rupsen en poppen ontdekt. Als deze ook komend voorjaar er hun jongen mee gaan voeren zullen er flink wat in de nestkastjes verdwijnen. We zullen de buxusmot niet meer kwijtraken, maar waarschijnlijk zal de schade de komende jaren wel minder worden.

Kijk voor meer informatie over de buxusmot en andere microvlinders op www.microlepidoptera.nl.

Schade door vraat.

Feromoonval.

Elke editie van *Vlinders* vertellen onze projectleiders u wat zij over vlinders en libellen gelezen (en geschreven) hebben in wetenschappelijke literatuur.

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
& Michiel Wallis
de Vries
De Vlinderstichting

Gaan vlinders in stedelijk gebied harder achteruit dan daarbuiten?

In het Verenigd Koninkrijk wel. Deze studie van onze Britse collega's laat zien dat tussen 1995 en 2014 maar liefst 25 van de onderzochte 28 soorten dagvlinders in stedelijk gebied een negatievere trend laten zien dan in het buitengebied. De soorten waar dit het sterkst was zijn hooibeestje en kleine vuurvinder.

Overigens hebben we deze analyse herhaald met de resultaten van het Nederlandse Landelijk Meetnet Vlinders. Dan zien we dit patroon niet: soorten doen het in het stedelijk gebied niet slechter dan daarbuiten. En bij één soort is het zelfs duidelijk andersom: de achteruitgang van de argusvlinders is in dorpen en steden minder groot dan in het buitengebied. We denken dat het verschil tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland vooral te verklaren is door de veel grotere intensiteit van de landbouw in Nederland. Ook wordt in sommige gemeenten ecologisch groenbeheer toegepast, al weten we niet zeker hoe dat in het Verenigd Koninkrijk zit.

Dennis, E.B.; Morgan, B.J.T.; Roy, D.B. & Brereton, T.M. (2017): Urban indicators for UK butterflies. *Ecological Indicators* 76, 184–193

Functionele diversiteit gaat niet altijd samen met veel soorten

Bij het functioneren van ecosystemen wordt in plaats van naar soorten diversiteit steeds vaker gekeken naar functionele diversiteit: de variatie aan soorteigenschappen, zoals lichaamsgrootte, waardplantkeuze en habitatvoorkeur. Voor natuurbescherming zou het natuurlijk mooi zijn als beide maten gelijk met elkaar opgaan. Voor dagvlinders is dat nu onder-

Het hooibeestje (l) en de kleine vuurvinder (r) laten in het Verenigd Koninkrijk in het stedelijk gebied een negatievere trend zien dan in het buitengebied.

zocht met Nederlandse gegevens uit het Landelijk Meetnet Vlinders.

Het blijkt dat er maar een zwakke relatie is tussen de twee. Natuurlijk is het zo dat de functionele diversiteit laag is wanneer er nauwelijks soorten zijn en hoog wanneer er veel soorten zijn. Maar de functionele diversiteit kan ook hoog zijn bij een klein aantal soorten. Zo bleken twee routes op de Friese klei bij Sneek al een maximale variatie aan eigenschappen te hebben bij een bescheiden soortenrijkdom met niet één Rode Lijst-soort. Kortom: functionele diversiteit geeft wel ecologische informatie, maar kun je maar beter niet gebruiken als leidraad voor het behoud van zeldzame soorten.

Aguirre-Gutiérrez, J., Wallis de Vries, M.F., Marshall, L., Van 't Zelfde, M., Villalobos-Arámbula, A.R., Boekelo, B., Bartholomeus H., Franzén, M. & Biesmeijer, J.C. (2017): Butterflies show different functional and species diversity in relation to vegetation structure and land use. *Global Ecology and Biogeography* <https://doi.org/10.1111/geb.12622>

Biologische landbouw verhoogt de biodiversiteit én de winsten van boeren

Nog steeds is de oude grens tussen West- en Oost-Duitsland zichtbaar. Nu niet meer door

prikkeldraad en wachttorens (al staan er nog een paar ter herinnering), maar doordat in het communistische Oost-Duitsland al in de jaren vijftig werd overgeschakeld op grootschalige kolchozen (collectieve boerderijen), terwijl in West-Duitsland kleinschalige particuliere boerenbedrijven het landschap bleven bepalen.

Dit artikel laat zien dat het effect van deze verschillende benadering nog steeds te zien is. Doordat er 70% meer randen van velden zijn, is de biodiversiteit in West-Duitsland veel groter. Daarentegen was de winst per hectare in het oosten groter (al was de opbrengst aan producten even groot). Belangrijkste bevinding is dat voor beide delen een overgang van intensieve landbouw naar biologische landbouw leidt tot een verhoging van de biodiversiteit en gehalveerde opbrengsten, maar dat de winst voor de boeren verdubbelt. Eindconclusie: de EU zou de verrassend hoge biodiversiteit van kleinschalige (en in Duitsland vaak biologische) landbouw moeten erkennen en ondersteunen.

Batáry et al. (2017): The former Iron Curtain still drives biodiversity–profit trade-offs in German agriculture. *Nature Ecology & Evolution* 1: 1279–1284 (open access: www.nature.com/articles/s41559-017-0272-x)

3 maart 2018: Landelijke Dag

Vorig jaar hebben we tijdens de Landelijke Dag een korte enquête gehouden. Wat bleek? Er heerste over het algemeen grote tevredenheid onder de aanwezigen over het programma. Alle reden om alles lekker bij het oude te laten op de volgende Landelijke Dag, op 3 maart 2018. Veel films en lezingen dus met mooie plaatjes. Lezingen van deskundigen onder wie drie heuse hoogleraren! En de interactieve quiz. Ook de infomarkt is er weer met veel verkoop- en informatiestands en de gelegenheid om andere vlinderliefhebbers te ontmoeten.

Vlinderrijk grasland

Thema is dit keer 'Vlinderrijk grasland'. Uit onderzoek blijkt, dat het aantal nectarplanten de laatste jaren schrikbarend is afgenomen. En geen nectar betekent geen voedsel voor vlinders (en bijen). De Vlinderstichting voert inmiddels heel wat projecten uit om daar wat aan te doen. Ons doel: meer bloemrijk en daarmee vlinderrijk grasland. Antonie Stip kan u er alles over vertellen en ook in andere lezingen stippen onze medewerkers, onder wie onze eigen hoogleraar Michiel Wallis de Vries, dit thema aan. Er zijn ook twee gastsprekers. Hans Vandyck (hoogleraar Natuurbehoud en Gedragsecologie bij de Universiteit catholique de Louvain) vertelt over het onderzoek naar het bont zandoogje. En Koos Biesmeijer (bijzonder hoogleraar Functionele Biodiversiteit aan de UvA en directeur van Naturalis) houdt een betoog over bloemetjes en bijtjes – en vlinders. U kunt dus hooggeleerde, maar vooral bloem- en vlinderrijke lezingen tegemoet zien!

Aanmelden

De Landelijke Dag vindt plaats in de Junushoff in Wageningen op zaterdag 3 maart van 10.00 – 16.00 uur. U kunt zich aanmelden via onze website www.vlinderstichting.nl. Hebt u geen internet, gebruik dan de antwoordkaart in dit blad. De Landelijke Dag kost net als vorig jaar € 9,50 inclusief koffie en thee. U kunt (tot uiterlijk 22 februari) ook een lunch bestellen à € 7,50.

In de vorige editie van Vlinders hebben wij u al gemeld dat er flink wat extra giften voor het gentiaanblauwtje waren binnengekomen naar aanleiding van onze vraag in het meinum-mer. De eindstand bedroeg € 12.000.

Wij kregen later nóg een mooie gift: € 1.000 van mevrouw R.-H. te L.

Alle gulle gevers hartelijk dank!

Fiscus

Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal voordelig kunt schenken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag aan De Vlinderstichting te schenken. U kunt uw gift vervolgens aftrekken voor de inkomstenbelasting.

Wilt u een periodieke schenking doen, dan kunt u een machting-formulier downloaden op www.vlinderstichting.nl/help-mee/schenken/schenken-met-belastingvoordeel. Ook eenmalige giften kunt u aftrekken voor de belasting, mits u aan het minimale drem-pelbedrag komt van 1% van uw belastbaar inkomen.

Nalaten

Ook als u er niet meer bent, kunt u De Vlinderstichting steunen door ons te benoemen als erfgenaam of door een legaat. Dat moet wel via de notaris worden vastgelegd. Ook over erfstellin-gen en legaten hoeft De Vlin-derstichting geen belasting te betalen. Een prettig idee! Voor meer informatie kunt u bellen of mailen met Liesbeth van Agt, 0317-46 73 46 of liesbeth.vanagt@vlinderstichting.nl.

ANBI

De Vlinderstichting is erkend als ANBI (Algemeen Nut Beogen-de Instelling), dus wij hoeven over de ontvangen giften geen belasting af te dragen.

Lezingen

Medewerkers van De Vlinderstichting verzorgen regelmatig lezingen. Tijdens de lezing ziet u prachtige foto's, korte filmpjes en natuurlijk de verhalen die erbij horen. Bijzondere dingen zoals het vervellen en ontpoppen bij vlinders en het uitsluipen van libellen worden mooi zichtbaar. Kortom: u krijgt allerlei aspecten van het vlinder- en libellenleven te zien. Het wordt een avond natuur

beleven waardoor u voortaan een ander gevoel hebt bij deze fantastische dieren!

De inhoud van de lezingen wordt in overleg vastgesteld. Denk bijvoorbeeld aan:

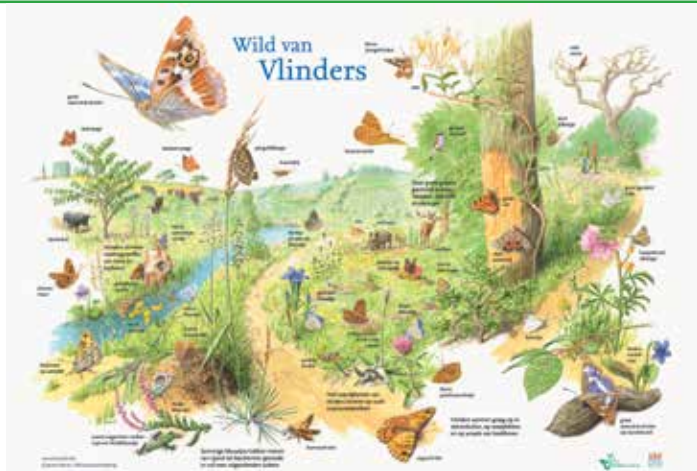
- Vlinders in de tuin;
- Vlinders en libellen in de regio;
- Vlinders en klimaatverandering;
- Libellen in de tuin;

- Libellen en klimaatverandering.

Het is ook mogelijk een film-avond met Annette van Berkel over vlinders en/of libellen te boeken.

Kijk voor meer informatie en om te boeken op de website www.vlinderstichting.nl of neem contact op met onze administratie.

Nieuws

Wild van Vlinders

In het hart van deze editie van Vlinders vindt u een poster van het project Wild van Vlinders dat De Vlinderstichting samen met ARK Natuurontwikkeling uitvoert.

Om te kunnen werken aan herstel van dagvlinders is het van belang om de oorzaken van de achteruitgang te begrijpen. Kort samengevat zijn dat vermessing, versnippering, verzuring en verdroging. In 'Wild van Vlinders' zijn deze in kaart gebracht en wordt er gezocht naar kansen om met natuurontwikkeling het herstel van dagvlinders te stimuleren. Dat gebeurt samen met eigenaren en beheerders van (natuur)gebieden en aanliggende steden in Brabant, Limburg en het zuiden van Gelderland. Het project wordt gesteund door de provincie Noord-Brabant.

Inzicht in de eigenschappen van vlinders is belangrijk om tot een duurzaam herstel te komen. Het laat zien dat vlinders graadmeters zijn voor complete ecosystemen. En het is een stimulans om te werken aan een aaneengesloten natuurlijker landschap. In de verschillende levensfasen van vlinders (ei-rups-pop-vlinder) stellen ze verschillende eisen aan hun omgeving. Die laten zich lastig vertalen naar beheerplannen, maar kunnen

terugkomen in landschappen waar natuurlijke processen meer vrijheid krijgen. Vanzelfsprekend zijn hiervoor stappen nodig in het beheer van onze natuurgebieden. Het vraagt om het opheffen van isolement en realiseren van verbindingen, ruimte bieden voor natuurlijke processen en mogelijk zelfs het terugbrengen van verdwenen vlindersoorten als spontane terugkeer niet mogelijk is. Voor achttien typische soorten, en nog meer meeliftsoorten, is gekeken hoe ze duurzaam kunnen overleven in een natuurlijker landschap. ARK-tekenaar Jeroen Helmer heeft de belangrijke natuurlijke processen voor vlinders in beeld gebracht met als resultaat deze mooie poster.

Even voorstellen

Sinds begin augustus heeft De Vlinderstichting een nieuwe medewerker: Roy van Grunsven, de opvolger van Tim Termaat, die als ecooloog in dienst is getreden bij Bosgroep Midden-Nederland in Ede. Roy is net als Tim een echte libellenman maar we kennen hem ook als postdoc-medewerker aan het project 'Licht op natuur', waar De Vlinderstichting partner in was. Wij verwachten in het februarinummer het eerste artikel in Vlinders van zijn hand!

Boeken

Revisie Vegetatie van Nederland

De nestor van de vegetatiekunde in Nederland, Victor Westhoff, is bij een breed publiek bekend van zijn beeldende beschrijvingen van de plantengemeenschappen van de Nederlandse landschappen in de driedelige serie Wilde Planten, die in de jaren '70 verscheen. Een aantal jaren daarvoor, in 1969, was het eerste systematische overzicht Plantengemeenschappen in Nederland. Een herziening daarvan in vijf boeken, de Vegetatie van Nederland, verscheen onder leiding van Westhoffs opvolger, vegetatie-ecoloog Joop Schaminée, en zijn collega's in de jaren '90. Nu is er dan een revisie van de vegetatie van Nederland verschenen. Een revisie was na twintig jaar wel nodig, maar ook goed mogelijk, dankzij de enorme groei van het aantal vegetatie-opnamen: van een basis van 80.000 voor de Vegetatie van Nederland tot 500.000 voor de Revisie. Het is een sober, maar mooi vormgegeven boek dat een nieuwe standaardlijst presenteert van de Nederlandse plantengemeenschappen en een gedetailleerde beschrijving geeft van de herziene en nieuw toegevoegde plantengemeenschappen, inclusief de minder goed ontwikkelde varianten, de zogenaamde rompgemeenschappen. De beschrijving bestaat uit tabellen met de kenmerkende soorten, een verantwoording van de systematiek en informatie over verspreiding, ecologie en natuurbeheer. Een uitgebreide index helpt bij het zoeken op plantensoorten en -gemeenschappen. Enigszins jammer, maar gezien de variatie in plantengemeenschappen onvermijdelijk, is dat de lezer voor de overige, niet-gewijzigde

plantengemeenschappen de eerdere delen van de Vegetatie van Nederland zal moeten raadplegen. Het boek is duidelijk bedoeld voor de professionals onder de natuurliefhebbers. Zij kunnen het goed gebruiken voor bijvoorbeeld vegetatiekarteringen. Het boek sluit ook aan bij het daarbij veelgebruikte vegetatiekundige informatiesysteem SynBioSys. De belangrijkste herzieningen betreffen de vegetatie van zomen, struwelen en bossen.

De waarde voor de liefhebber van vlinders en libellen is er vooral in gelegen dat de nieuwste inzichten over indeling, ecologie en beheer van plantengemeenschappen toegankelijk worden gemaakt. Deze nieuwe informatie biedt de mogelijkheid om ook de binding van 'onze' insecten aan (combinaties van) plantengemeenschappen beter te kunnen begrijpen. Vooral de sterk uitgebreide informatie over braamstruwelen, die voor veel vlinders een belangrijke nectarbron vormen, zou tot de vaststelling kunnen leiden dat bepaalde bramengemeenschappen sterker worden geprefereerd dan andere. Daar is nog weinig tot niets over bekend. Hoewel dit wel gedegen kennis over de verschillende soorten bramen vergt, nodigt deze revisie wel uit om dit te gaan onderzoeken!

Michiel Wallis de Vries

H.J. Schaminée, Joop & Have-man, Rense & W.F.M. Hommel, Patrick & Janssen, John & De Ronde, Iris & C. Schipper, Piet & J. Weeda, Eddy & van Dort, Klaas & Bal, Dick. (2017). Revisie vegetatie van Nederland. Westerlaan Publisher, Lichtenvoorde.
ISBN 978 94 91 70 51 06.
Prijs: € 29,95

Winkel

Bestellen

De prijzen zijn inclusief verzendkosten. Onderstaande artikelen kunt u bestellen via onze webwinkel op www.vlinderstichting.nl. Hebt u geen internet, maak het bedrag dan over op onze IBAN NL70 INGB 0005 1344 25 onder vermelding van het bestelnummer en uw naam+adres.

NB: Bestelt u uit het buitenland? Dan zijn daar extra kosten aan verbonden. Neem dan voor u bestelt contact op via 0317-46 73 46 of info@vlinderstichting.nl.

Boeken

Dagvlinders en Nachtvinders in beeld

Leuke introductieboekjes voor wie nog niets van deze groepen weet. Met veel soorten op de uitklapkaart.

Prijs per stuk nu € 7,45

Dagvlinders in beeld: bestelnr. 0028.

Nachtvinders in beeld: bestelnr. 0022.

De twee boekjes samen nu voor € 10,-.

Het veen, de vlinder en de openbaring

Honderd jaar geleden werd de uitgestorven gewaande grote vuurvlinder herontdekt. Caspar Janssen schreef een spannende reconstructie van de ontdekking en van wat er volgde.

Prijs € 12,50; bestelnr. 0089

Vlinders & libellen verrassend vlakbij

Vlinders en libellen versieren de natuur en je tuin. Hoe herken je ze, waar houden ze van en wat kun jij voor ze doen? En wanneer vliegen ze eigenlijk? In deze gids vind je verrassende tips om deze prachtige insecten te ontdekken en beleven.

Met deze gids word je fan van vlinders en libellen!

Prijs € 14,95

Bestelnr. 0096

In de serie 'Verrassend vlakbij' verschenen ook: tuindieren, vogels, zoogdieren, bijen en hommels.

Educatief materiaal

Vlinderherkenningskaart

Deze kaart toont in één oogopslag de meest algemene vlinders van Nederland.

Prijs € 2,25. Bij afname van minimaal 20 stuks € 1,- per stuk; bestelnr. 0006

Het vlinder stickerboek

Een interactief doeboek over vlinders, met honderd stickers van vlinders en rupsen.

Prijs € 11,49; bestelnr. 0300

BIJ AANKOOP VAN HET VLINDER STICKERBOEK KRIJG JE EEN SPREEKBEURTPAKKET VOOR MAAR € 2,-!

Samen € 13,49; bestelnr. 0299

Spreekbeurtpakket

Met een boekje over en plaatjes van vlinders. Bevat tevens de poster met foto's van alle dagvlinders en de vlinderherkenningskaart.

Prijs € 4,50; bestelnr. 0301

Drie kleurige posters

Kleurige posters met de meest voorkomende soorten dagvlinders, libellen en ook rupsen.

Prijs eerste poster € 1,75 en elke volgende poster € 0,50. U kunt combinaties maken van deze drie posters. Rekenvoorbeeld: 1 x rupsen en 2 x libellen = 1 x € 1,75 plus 2 x € 0,50 = € 2,75.

Dagvlinders bestelnr. 0211;

Rupsen bestelnr. 0212;

Libellen bestelnr. 0217.

Gidsen

Veldgids Dagvlinders

Met deze gids kan iedere liefhebber alle 150 soorten vlinders van Noordwest-Europa snel en betrouwbaar herkennen.

Prijs € 39,45; bestelnr. 0023

Donateurs € 35,95; bestelnr. 0018

Nachtvinders

Nachtvinders is het rijkgeïllustreerde standaardwerk van Paul Waring en Martin Townsend met meer dan 900 soorten macronachtvinders die in Nederland en België voorkomen.

Prijs € 44,49; bestelnr. 0084

Donateurs € 41,-; bestelnr. 0083

Zakgids Dagvlinders

Handzame gids om dagvlinders in Nederland en Vlaanderen te leren kennen.

Prijs € 19,49; bestelnr. 0095

Donateurs € 14,99; bestelnr. 0094

Fotogids Larven van Libellen

Een complete fotogids voor de herkenning van libellenlarven.

Prijs € 52,45; bestelnr. 0075

Donateurs € 47,65; bestelnr. 0076

Fotogids Larvenhuidjes van Libellen

Veldgids waarmee je libellenlarvenhuidjes op naam kunt brengen.

Prijs € 49,95; bestelnr. 0070

Donateurs € 44,95; bestelnr. 0071

Dagvlinders Veldgids voor Europa en Noordwest-Afrika

Hét standaardwerk over vlinders van Tom Tolman met tekeningen van Richard Lewington. Deze gids werd in 2010 voor het eerst vertaald en is nu in zijn geheel geactualiseerd door Albert Vliegthart.

Prijs € 35,-; bestelnr. 0024

Verrekijkers

Pentax Papilio II

Bij het kijken naar vlinders en libellen is het reuzehandig om een verrekijktje bij de hand te hebben. Deze kijkers kunt u scherpstellen tot 50 cm.

6,5 x 21

Prijs € 179,-; bestelnr. 0488

Donateurs € 159,-; bestelnr. 0489

8,5 x 21

Prijs € 199,-; bestelnr. 0491

Donateurs € 179,-; bestelnr. 0493

Dvd's

Dvd Wij vlinders eisen!

Educatieve dvd. Geschikt voor kinderen vanaf 6 jaar.

Prijs € 10,-; bestelnr. 0604

Dvd Dagvlinders in Nederland en Vlaanderen

Alle vlinders in Nederland en Vlaanderen in hun leefomgeving op film.

Prijs € 13,-; bestelnr. 0603

Donateurs € 10,-; bestelnr. 0602

Planten

Natuurlijk willen we allemaal een vlinder- en libel-vriendelijke tuin. Een aantal van de beste vlinderplanten is te koop bij onze partner Vivara via onze website www.vlinderstichting.nl.

U steunt met uw aankoop De Vlinderstichting!

Opmerkelijk

Tekst: Albert Vliegthart De Vlinderstichting

Ton van Wijk

Chris van Swaay

Scheefbloemwitje rukt op

In 2015 werden de eerste waarnemingen van het scheefbloemwitje gedaan in Limburg en sindsdien rukt de vlinder op naar het noorden. Chris van Swaay, medewerker van De Vlinderstichting, was aangenaam verrast toen hij er op 25 september eentje zag en fotografeerde hem - enigszins wazig - met zijn mobieltje tijdens zijn lunchwandeling in Wageningen. Dat er al in 2017 waarnemingen uit Wageningen zouden zijn, hadden we niet gedacht!

Goed nieuws voor het veenhooibeestje

Tijdens inventarisatiewerk hebben medewerkers van De Vlinderstichting het veenhooibeestje op enkele nieuwe locaties in Drenthe gevonden. Het is lang geleden dat er positief nieuws was over de veenvlinders. Ze staan onder druk door klimaatverandering en er is weinig ruimte voor nieuw leefgebied. Het herstelwerk van hoogvenen door de terreinbeheerders lijkt vrucht af te werpen!

Kim Huskens

Rob Felix

Donker pimpernelblauwtje heeft prima jaar

Sinds de spontane vestiging van het donker pimpernelblauwtje in het Roerdal in 2001 heeft de soort, zij het in kleine aantallen, stand weten te houden. In 2017 werden opvallend meer vlinders geteld dan in voorgaande jaren en het gaat dan ook als een goed jaar in de boeken. We blijven de mensen er wel op attenderen niet in de bermen te lopen in verband met de mierennesten!

Achteruitgang is een goed teken!

Een van de weinige soorten libellen die achteruitgaan in Nederland is de zwarte heidelibel. Dat is in dit geval eigenlijk een goed teken. Deze soort komt massaal voor bij verzuurde vennen. Als de verzuring afneemt, wordt de zwarte heidelibel minder dominant en komen er meer andere soorten. Dat is natuurlijk geen slechte zaak en er blijven genoeg zwarte heidelibellen over!